

і окупували свою погоджену сферу. Вони пояснили власну агресію припиненням існування Польської держави і “священним обов’язком” визволити і взяти під свій захист українців і білорусів, що жили в Східній Польщі”[13].

Подібно до колишнього Радянського Союзу і сьогоденної України, у західній науковій літературі немає досліджень з цієї теми, однаково сильних як з точки зору історичної науки, так і міжнародного права. Розвиток міжнародного співробітництва України з західним світом неминуче розширить уяву англо-американської наукової школи про ті непрості процеси, що відбувалися на її західних землях у роки Другої світової війни, сприятиме зближенню позицій вітчизняних науковців та їх західних колег.

1. Coates W. P. and Z. K. *History of English-Soviet Relations*. – London, 1944. – P. 619–648. 2. Цумую за: *Druga wojna swiatowa. Uzupełnienia, komentarze / prof. Andrzej Ajnenkiel, prof. Tadeush Panecki*. – Warszawa, 1985. – S. 47. 3. Miller F. T. *History of World War II*. – Philadelphia–Toronto, 1945. – P. 125. 4. *The Story of the Second World War. edited with Historical*

Narrative by Henry Commager. – Boston, 1945. – P. 35. 5. *Montgomery John. Hungary. The Unwilling Satellite*. – New York, 1947. – P.182–183. 6. *Sontag R. J. and Beddie J. S. Nazi-Soviet Relations 1939–1941: Documents from the Archives of the German Foreign Office*. – Washington, 1948. 7. *Lukacs John. The Great Powers and Eastern Europe*. – New York, 1950. – P. 673. 8. *Snell J. Illusion and Necessity. The Diplomacy of Global War, 1939–1945*. – Boston, 1963. – P. 32. 9. *Garthoff Raymond. Military Influences and Instruments*. – In: *Russian Foreign Policy. Essays in Historical Perspectives*. Edited by Ivo J. Lederer. – New Heaven and London, 1962. – P. 258. 10. *Kollarz W. Russia and her Colonies*. – New York, 1955. – P. 135. 11. *Aspaturian Vernon. Diplomacy in Mirror of Soviet Scholarship*. – In: *Contemporary History in the Soviet Mirror*. – New York–London, 1964. – P. 243–277. – P. 263. 12. *Warth R. Soviet Russia in World Politics*. – New Twayne Publishers, Inc., 1964. – P. 233. 13. *Dmytryshin Basil. A History of Russia*. – Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall, Inc., 1977. – P. 554–555.

УДК 94(477)“1929/1939”(06) :930.22

С.О. Лісіна

Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут гуманітарних і соціальних наук

ОФІЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ ОУН ПЕРЕДВОЄННОГО ПЕРІОДУ: АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ

© Лісіна С.О., 2005

Подано типологічну класифікацію офіційних документів та виділено їх характерні ознаки. На основі політичних та правових першоджерел Організації Українських Націоналістів за період 1929–1939 рр. зроблено огляд суспільно-політичних подій в Західному регіоні України.

It is submitted typological classification of official documents and allocated their characteristic attributes. On the basis of political and legal primary sources of the Organization of the Ukrainian Nationalists for the period 1929-39 is made the review of political events in the western region of Ukraine.

В умовах розбудови незалежної Української держави зростає увага до наукового осмислення проблем розвитку суспільства, що сприяє формуванню національної свідомості та відтворенню історичної пам’яті. Одним з

найважливіших чинників повноцінного функціонування таких сфер, як наука, освіта, просвітництво є документознавство як база для пошуку, розповсюдження та використання джерел інформації. Тому окремого наукового

дослідження потребують різноманітні аспекти типології документа. Серед них, зокрема, такі, як класифікація офіційної літератури на прикладі діяльності конкретної організації.

Мета роботи – об’єктивно розкрити діяльність Організації Українських Націоналістів, подаючи офіційні документи як джерельний матеріал, що дасть змогу глибше відтворити право-радикальну течію українського національно-визвольного руху і політичне життя західноукраїнських земель загалом у 30-і роки ХХ ст. Водночас показати зміст та еволюцію української самостійницької думки, юридичні форми її документального вияву. Документальну оцінку подій може показати тільки комплекс офіційних документів, які мають цільове призначення повідомлення та виконання, причому більшість з них носять характер обов’язковості. Що ж таке офіційний документ з огляду документознавства і яка його типологічна характеристика? Які саме офіційні документи приймалися та видавалися керівними органами ОУН?

Загальні поняття типології документів, в тому числі офіційних, розглядалися в працях Н. Кушнарєнко [10], Г. Швецової-Водки [11–15], С. Кулєшова [5–9], Д. Коршунова [3–4], Ю. Столярова [16], М. Хойнацького [17] та ін. На сьогоднішній день в багатьох дослідженнях учених в різних контекстах та в офіційних документах “офіційне видання – це видання матеріалів інформаційного, нормативного чи директивного характеру, що публікується від імені державних органів, відомств, установ чи громадських організацій” [1, с. 3], поняття “офіційний” трактується як “державний”. Словники, енциклопедії, державні стандарти подають визначення цих документів, але кожне видання показує їх в іншому аспекті. “Офіційний документ – виданий урядовою установою; повідомлений, оголошений урядовою установою; який надходить від уряду, урядової установи або службової особи” [18, с. 691]. Втім, різні значення поняття “офіційний” мають спільне підґрунтя.

Ознака офіційності цих видань обумовлена органом, що їх видає і відображається на характері інформації самого видання. Тому офіційні видання слід розуміти як твори друку, що публікуються від імені державної установи, громадської організації, відомства, високої

посадової чи урядової особи, призначені для повідомлення, орієнтування чи інформування в офіційній сфері спілкування і як ті, що не мають характеру припису чи наказу, але мають юридичні повноваження. Їх функціональне призначення вводити в дію і розповсюджувати встановлені, тобто затверджені відповідними органами, норми і вимоги в галузі суспільно-політичного життя, а також науки, культури, виробництва тощо.

Утворивши сукупність творів друку – офіційну літературу, необхідно (для обґрунтування такого типу видань) визначити тип цієї літератури. Виділення великого масиву видань у самостійний тип літератури (в тому числі й означення вже діючих) здійснюється на основі типологічних ознак: цільове призначення, читацька адреса, характер інформації.

Цільове призначення як соціальна функція, що направлена на розв’язання завдань суспільної практики, є основним типологічним принципом. Поклавши в основу цей принцип, можна сформулювати наступне: офіційна література – твори друку, що історично склалися у сукупність і об’єднані спільністю соціальної функції і предмета. Важливість цієї літератури для суспільних та державних інтересів дає змогу їй зайняти відповідне місце у схемі класифікації літератури.

Для утворення типологічних схем з більш чи менш стабільними видами видань як ще одна ознака використовується читацька адреса. Однак випуск офіційних видань зумовлено насамперед не задоволенням запитів читачів, а інтересами держави чи організації. Тобто перевага в розробці офіційного документа належить автору (державі, організації, відомству) і оберігається ним. Читачі переважно, виступають виконавцями тих чи інших приписів.

Тому ознакою, за якою диференціюються всі офіційні видання на види, є характер інформації, а точніше – ступінь нормативності видання, бо всі офіційні видання мають різні категорії норми права. За якість такого критерію приймається інколи спосіб викладу інформації, місце видання документа, його назва, офіційний рівень органу чи посадової особи, що підписала документ. Але на практиці часто наказ керівника організації буває викладено більш строго, ніж закон. Назва документа до деякої міри відображає його

юридичну силу, але як оцінка нормативності прийматися не може, тому що, наприклад, правила – це та сама інструкція.

Отже, постає питання про ознаку, з одного боку, характерну для всіх видань, з другого, – вона має специфічні відмінності для кожного виду видання. Ступінь нормативності документа визначається масштабністю сфери його дії. Згідно з основними ознаками виділяються такі види офіційних видань: *нормативно-правові, нормативні по стандартизації, нормативно-інструктивні*. “З погляду теорії класифікації як методу пізнання будь-який різновид родового поняття можна назвати видом” [14, с. 17]. Тому, говорячи про види, ми визначаємо їх на основі якоїсь однієї ознаки.

До нормативно-правових видань відносяться: **конституція, закон, указ, постанова, розпорядження, рішення, статут**. Нормативно-інструктивні видання до своєї видової структури включають: **накази, інструкції, правила, положення**. Видання по стандартизації розрізняють як **міжнародні, міждержавні та національні стандарти**, а також **технічні умови**.

Визначаючи тип “офіційне видання” та основні його види, відзначимо дискусійність проблеми типології видання. Г.М. Швецова-Водка [14, с. 20–21] ділить їх на політичні першоджерела та правові за соціальним призначенням. Говорячи про політичну ідеологію, знаходимо її вираження в програмах партій, деклараціях, офіційних виступах партійних лідерів і подібних їм документах, що утворюють особливий вид літератури. Специфічним способом відображення політичної свідомості є політичні ідеї, сформульовані як конкретні програми політичної боротьби.

В подальшій деталізації офіційних джерел виділимо жанри документів. І знову ж таки для визначення жанру видання необхідно дати характеристику комплексу ознак: структури документа, стилю викладу матеріалу, обсягу документа тощо, що відбувається всередині типу літератури. Перелік жанрів не можна вважати точно визначеним і завершеним. За особливостями внутрішньої форми: обсягу, структури, стилю викладу матеріалу; цільовим та читацьким призначенням розглянемо такі жанри документів: **програма (партії, руху, організації), статут, заява,**

відозва, доповідь керівника організації, резолюція, постанова; закон, указ, наказ, конституція, постанова, розпорядження, державний стандарт, технічні умови, правила, положення.

Структура офіційного видання як типу достатньо уніфікована та обумовлена відповідним ступенем нормативності. Вона є традиційно усталеною і логічно обумовленою цільовим призначенням та ступенем нормативності системою побудови та співвідношення основного тексту та інших елементів, що сприяє впорядкуванню та чіткості викладу змісту документа. Втім залишається відмітити, що вивчення офіційних видань тільки через аналіз змісту, композиції, засобів і способів викладу твору друку відкриває можливості виявлення специфіки типу і виду видання, удосконалення їх відповідно до мети і завдань. Специфічними є офіційні видання за своєю структурою, характером викладу тексту, рубрикацією, нумерацією основних положень. Документи містять переважно суцільний текст (конституція, закон, постанова, інструкція тощо) або текст, що розбитий на графи (відомості, таблиці тощо).

Офіційним виданням притаманна одноманітність в оформленні титульної сторінки. Завжди вказується ким і коли прийнято документ, затверджено, рекомендовано. В заголовок видання вноситься назва жанру документа – “закон”, “указ”, “інструкція”. Для офіційних видань використовуються шрифти дрібних кеглів, невеликі поля, дрібна рубрикація тексту. Найчастіше видаються вони у вигляді брошур (а також збірників – кодекси законів) з м’якою обкладинкою на дешевих сортах паперу. Таким чином, диференційовано використовуючи типологічні ознаки, можна розробити логічно витриману модель типології офіційних видань: тип літератури – вид видання – жанр видання.

Найдавніший офіційний документ Київської Русі – Статут Володимира Мономаха, – вміщений у розширеній редакції “Руської правди”. Він мав 69 статей з визначенням норм кримінального, цивільного та судового права. Діяли також статuti, що фіксували правове становище середньовічних міст і об’єднань – цехів, купецьких гільдій тощо (міські статuti, наприклад, Магдебурзькі права міст). У деяких країнах статутами називають законодавчі акти

парламентів (у Великій Британії – Вестмінстерський статут 1931 р.)

Статут (лат. *statutum* від *statuo* – встановлюю, вирішую) є правовим актом, який визначає структуру, функції, взаємовідносини з іншими організаціями чи громадянами політичної партії, установи, а також окреслює їх правове становище, мету діяльності, основні принципи; це є закон для виконання. Поняття “статут” трактують словники, підручники та державні стандарти. “Статут – зведення правил, що визначають завдання, структуру, функції та порядок діяльності якої-небудь установи, організації тощо” [18, с. 1191], а також – “Статут – офіційне видання зведення правил, які регулюють принципи організації та порядок діяльності” [1, с. 15]. Як документ, що встановлює порядок організації чого-небудь, вживається поняття “устрій”.

Крім статутів громадських організацій та партій, складають статути військові, які трактуються як офіційні нормативно-правові документи, що регламентують поведінку й діяльність військовослужбовців, життя, побут, несення служби. В Україні вони діють від 1918 року. Визначають мету, завдання, способи і принципи застосування з’єднань, частин і підрозділів Збройних сил і родів військ під час великих бойових операцій, обов’язки військовослужбовців та їх взаємовідносини. Поділяються на: *статути внутрішньої служби, статути гарнізонної й караульної служби, стройовий статут, бойові, польові, дисциплінарні статути*. Текст статуту розбивають на параграфи (статті, пункти), які групують у розділи.

Ідеологія партії чи об’єднання, їх політичні засади, як правило, формуються у вигляді програми. “Програма – ідейний напрямок, політична платформа, якою керується яка-небудь організація, партія, якесь товариство, якийсь друкований орган або окремих політичний, державний, суспільний діяч” [18, с. 966].

Маніфест (від лат. *manifestus* – явний), як окремих жанр політичного першоджерела означає письмове звернення верховної влади до населення у зв’язку із значними політичними подіями; іноді маніфест містить законодавчі норми або сповіщає про прийняття важливих законів. “Маніфест – урочисте писане звернення верховної влади до народу з приводу

якоїсь дуже важливої події (прийняття важливого законопроекту, оголошення війни тощо); писане звернення політичної партії або громадської організації, яке має програмний характер” [19, с. 569]. Це також – “урочисте звернення, декларація політичних партій, громадських організацій тощо з викладом своїх політичних поглядів, програми” [20, с. 339].

До офіційних політичних та правових першоджерел ще відносяться такі документи, як заява, постанова, відозва, комунікант, вказівка, розпорядження, акт, універсал, декрет, меморандум, нота, звернення, ухвала, рішення, закон, наказ, інструкція, указ, положення, правила тощо.

Згадані жанри офіційних документів не можна вважати повними і остаточно визначеними. Аналіз діяльності окремих організацій, установ, політичних партій та громадських об’єднань свідчить про постійний ріст, зміну та перейменування офіційних джерел їх діяльності. Традиційно визначені офіційні документи набувають не тільки наукового значення, але й суто практичного. Тобто, маючи системи офіційних першоджерел організації (в даному випадку це ОУН), полегшується процес подальшого вивчення її місця та ролі в національно-визвольному русі західноукраїнських земель у 30-ті роки ХХ ст.

Характеристика основних документів ОУН здійснена на основі збірки “ОУН у світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 р.”, праці професора П. Мірчука “Нарис історії Організації Українських Націоналістів. Т.1: 1920–1939”, періодичних видань УВО “Сурма” та ОУН “Розбудова нації”, а також матеріалів національних архівів.

Перший Конгрес Українських Націоналістів 1929 р. у Відні ухвалив “Устрій ОУН” [21, с. 100–101], який було опубліковано в журналі “Розбудова нації” № 1–2 за січень–лютий. Перший розділ статуту пропущено із конспіративних причин. Інші дев’ять характеризують членство в ОУН, територіальну структуру організації, керівні органи, їхні законодавчі та виконавчі функції, контроль та судову владу. “Український націоналізм є духовний і політичний рух, що зродився з внутрішньої природи Української Нації” [22, с. 3–16] – такими словами починаються

загальні означення **постанов** Великого Збору ОУН, які визначили основні програмові моменти діяльності організації. Крім загальних означень, до **програми** входять розділи: Державний устрій; Соціально-економічні постанови з підрозділами: 1) вступні тези; 2) аграрна політика; 3) промислова політика; 4) торговельна політика; 5) фінансова політика; 6) соціальна політика; Зовнішня політика; Військова політика; Культура і мистецтво; Шкільна політика; Релігійна політика; Організація українських націоналістів [23, с. 131–134; с. 177–178].

“Декалог – 10 заповідей українського націоналіста” прийняті у червні 1929 року починаються закликком: ”Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї” [22, с. 16]. Його укладено для доведення того, що ОУН є не механічним об’єднанням членів, а окремою політичною вірою. Автором “Декалогу” був С. Ленкавський і виданий він як вкладка до “Сурми” влітку 1929 року. Доповненням “Декалогу” стали “12 прикмет характеру українського націоналіста” [36, арк. 12] та “44 правила життя українського націоналіста” [21, с. 128–129], які уклали Зенон Коссак. Осипом Мащаком було укладено “Молитву Українського Націоналіста” [37, арк. 16], а Степаном Охримовичем – “Присягу Українського Націоналіста”. Ці правила разом утворювали систему моральних законів, які допомагали готувати кадри високоідейних, працьовитих, жертвних борців за інтереси української нації. Прикладом таких програмових правил може бути “Програма виховання в ОУН” [24, с. 349–352; с. 402–407], де подається розділ “Провідництво” із загальними засадами та характеристикою провідника, а також “Виховання членства” та “Цілі самовиховання”. Такого плану документи підписувала ідеологічна референтура Проводу Українських Націоналістів, як і документ “Виховні методи відділу ОУН” [25, с. 38–40].

Наслідком двох конференцій ОУН – УВО в травні–червні 1930 року у Львові та Празі стало прийняття **постанови**: “Організація Українських Націоналістів є єдиною українською націоналістичною підпільно-революційною організацією, як організація ідейно-політична і водночас бойова. УВО стає збройним раменем ОУН., вливається в неї повністю і, будучи фактично тільки військово-бойовою референ-

турою, зберігає ще деякий час свою давню назву “УВО” для зовнішньо-пропагандистських цілей та для відтягання, як довго це вдасться, уваги ворожої поліції від цілості ОУН на її бойову референтуру” [21, с. 145]. Друга постанова стосувалась призначення Провідника ОУН краю та Команданта УВО краю в одній особі для фактичного злиття з ОУН. Тоді ж видано “Програму праці ідеологічної референтури Проводу Українських Націоналістів” [26, с. 135–139; с. 187–189], де основну частину програмових завдань становить ідеологія.

У зв’язку із саботажною акцією та викликаною нею польською “паціфікацією” західно-українських земель, Провід ОУН видав **декларацію** [27, с. 246–247]. Акцентуючи увагу на діяльності московського та польського імперіалізму на українських землях та характеризуючи причини визвольної боротьби, **відозва** ОУН закликала до консолідації цілої української нації та підготовки національної революції з метою утворення Самостійної Соборної Української Держави. Відозву підписано “Женева, листопад 1930 року. – Провід Організації Українських Націоналістів” [21, с. 241]. В цьому ж номері “Розбудови нації” провід ОУН опублікувала **заяву** [27, с. 247–250] у відповідь на закиди партійно-політичних супротивників, що нібито ОУН є комуністичною або німецькою чи польською агентурою: “Українські націоналісти ніколи не були і не будуть нічийми агентами”, “Українська Нація спроможеться власними силами добитися своєї мети” [21, с. 241].

У жовтні 1930 року Команда УВО видала **наказ** припинити саботажну акцію. Про це вона повідомила загал українського громадянства окремою відозвою, опублікованою нелегальним виданням в Україні та в легальних українських часописах за кордоном. Відозву опублікували під заголовком “Частинний виступ УВО” [29, с. 1–2]. Організація визнала участь у саботажній акції та її корисність в плані революційної дії масового характеру і відмічає справність організаційного апарату. “Наша ціль досягнена: викликано потрібне моральне враження між українським загалом і між ляхами й чужинцями; завдано ворогові великих моральних та матеріальних втрат... Тому акцію масових саботажів припиняємо” [21, с. 244].

Після наради сотника Ю. Головінського і полковника Р. Сушка з полковником Є. Коновальцем у вересні 1930 року була прийнята **постанова** про підтримку легальних українських партій у виборчій кампанії до польського парламенту. Але була поставлена умова щодо об'єднання партій в один український виборчий блок, який не буде укладати угоди з заяв і “зберігатиме гідну поставу” [21, с. 248].

Офіційна назва “заспокоєння” українського населення – це “пацифікація”, яке застосувала польська влада як метод масового терору. Провід ОУН вирішив використати злочинну польську “пацифікацію” українського населення в Галичині для того, щоб звернути увагу всього культурного світу на антигуманні відносини на Сході Європи. У листопаді 1930 року Провід ОУН подав протестний **меморандум** до Ліги Націй, того ж року у грудні **ноту, меморандум і супровідного листа** з різними матеріалами до міністерств закордонних справ 27 держав. Але ще у жовтні була надрукована “**Заява УВО до всього культурного світу**” [28, с. 8] з приводу офіційної декларації віце міністра внутрішніх справ Польщі Перацького щодо ліквідації УВО, порушувалось питання правомірності володіння Польщею землями Східної Галичини і Волині.

У **ноті** проаналізовано етнокультурну ситуацію на західноукраїнських землях, згадано про зобов'язання Польщі щодо національних меншин, які вона постійно порушувала. І тому поставлено вимогу, щоб Ліга Націй: перевірила факти порушення Варшавою зобов'язань; вимагала від неї відшкодування жертвам “пацифікації”; відібрала у Польщі мандат над українськими землями і визнала українські землі самостійними.

У **меморандумі** з'ясовано нерозв'язаність української проблеми в Європі, часткою якої є українська трагедія в Польщі, підкреслюючи політичне, економічне та стратегічне значення для миру й безпеки в Європі самостійної Української Держави, як чинника рівноваги на Сході Європи й заборони перед агресією Москви.

У **супровідному листі** Проводу ОУН коротко з'ясовано суть і мету боротьби українського націоналізму та Організації Українських Націоналістів як керівника національно-політичних змагань українського народу, звернено увагу на єдність і неподільність

цього народу, штучно і силою поділеного ворожими окупаціями.

На початку 1931 року у Львові відбулася перша Крайова Конференція ОУН. Згідно з прийнятими **постановами** назву УВО належало зберігати далі, але лише формально для політико-пропагандистських цілей. Але в дійсності УВО як окрема організація перестала існувати, її кадри майже повністю перейшли до складу ОУН, переважно до її бойової референтури. **Звернення** “Від Проводу ОУН. До наших прихильників і противників із поміж українського громадянства” було надруковано в “Розбудові нації” [30, с. 189–190].

У липні 1932 року в Празі відбулася Конференція ПУН і КЕ, за участю представників Крайової Екзекутиви Б. Кордюка (“Новий”), С. Бандери (“Баба”), І. Малюця (“Крук”) і Р. Шухевича (“Дзвін”). В справі організаційних взаємовідносин ОУН-УВО Конференція прийняла **постанову**: “З метою створення якнайдогідніших умов для дальшого поширення революційної дії на ЗУЗ, УВО (“Спілка”) підпорядковується Крайовій Екзекутивні ОУН на ЗУЗ. Бойові акції на ЗУЗ УВО провадить як референтура для військових справ при КЕ ОУН” [21, с. 296]. Тобто цією постановою уточнено організаційну структуру КЕ ОУН і цілої ОУН на ЗУЗ й покликано до дії “контрольно-розвідочну” референтуру. **Інструкції** щодо діяльності розвідки та основних її служб надруковано в журналі УВО “Сурма”: “Роди розвідки” [31, с. 5, 6], “Роди розвідчиків” [31, с. 4–7; с. 5–6], “Військове самонавчання” [32, с. 1–4; с. 4–6; с. 2–5].

Постанова виконати політичний замах у Варшаві була прийнята на спеціальній конференції в кінці квітня 1933 року в Берліні, в якій взяли участь полковники Є. Коновалець, Р. Ярій, Я. Барановський від ПУН та С. Бандера від Крайової Екзекутиви ОУН як виконуючий обов'язки Крайового провідника.

3–6 червня 1933 року в Берліні відбулася Конференція ОУН з представниками Крайової Екзекутиви. **Постанова** ПУН призначила на пост нового Крайового провідника ОУН на ЗУЗ Степана Бандеру, який ще з початку року виконував обов'язки провідника. Вагомим підґрунтям прийняття постанови ПУН були звіти, подані Бандерою, про діяльність ОУН з січня по червень 1933 року та проекти подальшої праці ОУН на ЗУЗ. Ще одна **постанова**, що була прийнята на цій Конференції,

визначила здійснити політичний замах на радянського консула у Львові, як акт протесту ОУН проти московсько-більшовицької голодової акції в Україні. Виконанням цієї постанови зайнявся сам Крайовий провідник ОУН Степан Бандера.

З 18 листопада 1935 року по 13 січня 1936 року відбувався у Варшаві процес проти 12 членів ОУН із Степаном Бандерою як Крайовим Провідником ОУН у зв'язку із вбивством міністра Перацького. Доповненням Варшавського процесу був Львівський процес Степана Бандери і товаришів, що відбувся у Львові в травні–червні 1936 року. Цей процес став гідною презентацією українського революційного руху перед своїм та чужим громадянством.

Окремим **комунікантом** 19 січня 1938 року полковник Є. Коновалець проголосив дату проведення Другого Великого Збору ОУН – осінь 1938 року і призначив Ярослава Стецька уповноваженим з підготовки Збору. Однак 23 травня 1938 року в Роттердамі трагічно загинув полковник Є. Коновалець, колишній командир корпусу Січових Стрільців, Начальний Командант УВО і Голова Проводу ОУН. **Відозва** Проводу українських націоналістів з нагоди підступної смерті закінчувалася закликком: *Будьте готові! Грядуть нові бої!.. Не злякає нас терор Кремля! Як довго житиме останній український націоналіст, останній українець, так довго йтиме останній бій на землі за Суверенну Соборну Українську Державу!*” [22, с. 17].

Провід ОУН вітав проголошення сеймом 15 березня 1939 року незалежності Карпатської України. Парламент Закарпаття одноголосно схвалив перший **закон** [34, с. 263] новоствореної держави. Основних параграфів цього закону було всього вісім. Ось основні: “1. Карпатська Україна є незалежна держава. 4. Державна мова Карпатської України є українська мова. 5. Барва державного прапора Карпатської України є синя і жовта, причому барва синя є горішня, а жовта є долішня. 7. Державний гімн Карпатської України є: “Ще не вмерла Україна...”” [21, с. 547; 22, с. 20].

Маніфест уряду Карпатської України до всіх громадян Карпатської України проголошував перенесення столиці з Ужгорода до Хусту та закликав народ до єдності й вміння відстояти правду. Водночас ПУН передав офіційну інформацію: Українська справа

залежить від волі фюрера Гітлера і нам треба співпрацювати з німецьким урядом, щоб заслужити собі в Гітлера Україну. Однак чимало членів ОУН на ЗУЗ не підкорились наказу ПУН і як старшини Карпатської Січі керували боями проти мадярських окупантів.

Коли уряд Карпатської України опинився в еміграції, то ПУН вважав за потрібне укласти окремий **договір**. Цей акт підписано 21 липня 1939 року в Венеції, де від ПУНу були А. Мельник, О. Сенік, Я. Барановський, а від уряду Карпатської України – д-р О. Волошин, Ю. Ревай, проф. А. Штефан. Акт засвідчив невідривність Карпатської України від українських земель, визнав Український Націоналістичний Рух за єдиного носія визвольної боротьби та ствердив президентство А. Волошина.

Події в Карпатській Україні і внутрішні проблеми ПУНу відсунули проведення Другого Великого Збору на цілий рік. Відмова полковника А. Мельника від посади 22 травня 1939 року [38, с. 11–12] і вимога скликання Збору пришвидшили його організацію. Другий Великий Збір українських націоналістів, що відбувся 27 – 29 серпня 1939 року у Римі, підсумовуючи досвід та здобутки десяти років діяльності, вніс зміни та прийняв **Політичну програму** і новий **Устрій** [35, арк. 42–76]. Окреслюючи структуру організації, основні її функції, права та обов'язки членів, структурно виділено чотири частини: Ч.І – в розділах зафіксовано структуру організації (голова Проводу Українських Націоналістів, Великий Збір Українських Націоналістів, Провід Українських Націоналістів, Провідники Країв і їм підчинені керівні органи, керівні органи на чужині); Ч.ІІ – ОУН і організаційна карність; Ч.ІІІ – Контроль; Ч.ІV – Членство [21, с. 587–590]. Порівняно зі статутом 1929 року, він є повнішим, хоча має ту саму кількість структурних одиниць поділу. Перший розділ “Устрою ОУН” 1929 року в публікації пропущено із конспіративних причин, так само, як і підпункти окремих розділів нового статуту. Згідно зі змістом нового статуту голова ПУНу має необмежену владу, стає “вождем” української нації і одноосібно призначає керівні органи організації. Тобто вводиться докорінна зміна структури ОУН, чого не було до смерті полковника Коновальця. Доповнення деталізували шлях розвитку українського націоналізму як духовного й політичного руху. Український національний соліда-

ризм є істотним для духовності українства, – йшлося в наступному розділі.

II ВЗУН прийняв **постанови** загального характеру та видав окрему “Відозву Президії II ВЗУН”. Звертаючись “Націоналісти! Українці!”, **відозва** повідомляла своїх членів про призначення полковника А. Мельника вождем Української Нації та закликала до революційної боротьби, вказуючи за що йде змагання [21, с. 581; 33, с. 1]. Було схвалено **звіт** про діяльність ПУН за попередні роки. В **резолуціях** Другого Збору також стверджено: “ОУН вважає себе відповідальною перед історією за долю української нації”. Однак вже три дні після Римського Збору ОУН почалася Друга світова війна, яка ще більше загострила військово-політичні протиріччя на українських землях.

Концептуальною основою аналізу формування видів офіційних видань виступає їх характеристика як динамічних у системі інформаційних комунікацій, що відповідно зумовлює вибір єдиного критерію організації типологічної схеми цих документів для будь-якого етапу розвитку. Цей критерій, з одного боку, ґрунтується на використанні функціонального методу аналізу сукупностей офіційних документів, а з іншого, – враховує особливості ролі цих документів у сукупності засобів комунікації у той чи інший історичний період. Його сутність полягає в основній функціональній спрямованості офіційних документів на забезпечення політичною та правовою інформацією суспільства. Характеризуючи правові та політичні першоджерела ОУН, можемо ствердити, по-перше, ґрунтовність організаційної структури організації, її масовість, далекоглядність планів та перспектив націоналістів, по-друге, орієнтацію на Самостійну Державу. З точки зору історіографії можливість вивчення діяльності ОУН конкретного періоду на основі першоджерельних документів дасть змогу зробити уточнення щодо їх діяльності та навіть використати деякі програмові твердження націоналістів для розбудови та утвердження української державності сьогодні.

1. ДСТУ 3017-95. Видання. Основні види. Терміни та визначення. Чинний від 1995-01-01. – К., 1995. с. 2. ДСТУ 3018-95. Видання. Поліграфічне виконання видань. Терміни та визначення. Чинний від 1995-23-02. – К., 1995. 3. Коршунов Д. Правові засади і методичні

види стандартизації // Вісн. кн. палати. – 1997. – №10. – С. 28–29. 4. Коршунов Д. Пропозиції до проекту Закону “Про стандартизацію” // Вісн. кн. палати. – 2000. – № 9. – С. 21–23. 5. Кулешов С. Документознавство: Історія. Теоретичні основи / УДНДІАСД, ДАКККіМ. – 2000. 6. Кулешов С. Концепції документа як засобу соціальних комунікацій // Вісн. ХДАК. 1999. – Вип. 1. – С. 38–47. 7. Кулешов С. Про базові поняття документознавства // Студії з арх. справи та документознавства / УДНДІАСД. – 1997. – Т.2. – С. 72–75. 8. Кулешов С. Про деякі витоки документальної фіксації інформації // Зб. наук. пр. / КЛІК. – К., 1995. – Вип. 3. – С. 217–228. 9. Кулешов С. Про значення поняття “документ” // Бібл. вісник. – 1995. – №1. – С. 1–4. 10. Кушнарєнко Н.Н. Документоведение: Учебник для студ. вузов культуры. – 2-е изд., перераб. и доп. – К., 2000. 11. Швецова-Водка Г. Типологія документа: Навч. посібник для студ. ін-тів культури. – К., 1998. 12. Швецова-Водка Г. Функціональне визначення документа // Духовне відродження культури України: Традиції, сучасність: Матеріали і тези міжнар. наук.-практ. конф. 16–18 трав. 1994 р. / РДІК та ін. – Рівне, 1994. – С. 126–127. 13. Швецова-Водка Г. Значення поняття “документ” у документаційно-інформаційних науках // Культура України: Історія і сучасність: Респ. наук.-теорет. конф., 26–28 жовт. 1992 р.: Тези доп. / ХДІК. – 1992. – С. 324–326. 14. Швецова-Водка Г. Типологія книги: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. культури і мистецтв / РДІК. – К., 1999. 15. Швецова-Водка Г. Про основні поняття типології книги (Підсумки і проблеми) // Терія і історія радян. кн. на Україні: Зб. наук. пр. / АН УРСР. – К., 1983. – С. 29–46. 16. Столяров Ю.Н. Класифікація документа: Решения и проблемы // Книга: Исслед. и материалы. – М., 1995. – Сб. 70. – С. 24–40. 17. Хойнацький М. Основи стандартизації // Вісн. кн. палати. – 2002. – №1. – С. 32–35; №2. – С. 22–25; №3. – С. 16–19. 18. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 170000 / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К. – Ірпінь, 2003. 19. Новий тлумачний словник української мови. У 4-х т. / Уклад. В. Яремко, О. Сліпушко – К., 1998. – С. 569, 604. 20. Словник іношомовних слів / Уклад. С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута.– К., 2000. – С. 333, 349. 21. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. Т.1:

1920–1939 / За ред. С. Ленкавського. – Мюнхен–Лондон–Нью-Йорк, 1968. 22. ОУН в світлі постанов Великих Зборів, конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 р. – Б.м., 1955. (Бібліотека Українського Підпільника; Ч.1.). 23. Розбудова нації. – 1929. – Ч.3–4. – С. 131–134; Ч.5. – С. 177–178. 24. Розбудова нації. – 1929. – Ч.10–11. – С. 349–352; Ч.12. – С. 402–407. 25. Розбудова нації. – 1930. – Ч.1–2. – С. 38–40. 26. Розбудова нації. – 1930. – Ч.5–6. – С. 135–139; Ч.7–8. – С. 187–189. 27. Розбудова нації. – 1930. – Ч.9–10. – С. 246–247; С. 247–250. 28. Сурма. – 1930. – Ч.10. – С. 8 29. Сурма. – 1930. – Ч.9. – С. 1–2. 30. Розбудова нації. –

1931. – Ч.7–8. – С. 189–190. 31. Сурма. – 1930. – Ч.5. – С. 5–6; Ч.6–7. – С. 4–7; Ч.9. – С. 5–6. 32. Сурма. – 1931. – Ч.7. – С. 1–4; С. 4–6; Ч.8. – С. 2–5. 33. Націоналіст. – 1938. – 14 грудн. – С.1. 34. Національні процеси в Україні: Історія і сучасність: Документи і матеріали. В 2 ч. – Ч.2. – К., 1997. – С. 263. 35. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф. 3833, оп.1, спр.201, арк.42–76. 36. ЦДАВОВ України, ф.3833, оп.1, спр.37, арк.12. 37. ЦДАВОВ України, ф.3833, оп.1, спр.37, арк.16. 38. Косик В. Розкол ОУН (1939–1940): Зб. документів. – Львів, 1997. – С. 11–12.

УДК:372.893

П.В. Вербицька

Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут гуманітарних і соціальних наук

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

© Вербицька П.В., 2005

У сучасній Україні історична освіта та викладання історії відчують найбільший вплив соціальних чинників й процесу реформування освіти в цілому. Змінюються цілі і завдання, ціннісні підвалини, зміст і технології історичної освіти. Якість освіти значною мірою визначається компетентностями викладачів історії та можливостями їхнього використання в освітній практиці. В нових умовах розвитку українського суспільства на викладача історії покладається велика відповідальність за долю молодих громадян країни. Щоб досягти результативності у процесі модернізації історичної освіти, необхідні нові підходи до вивчення і викладання історії, що стимулюють студентів мислити критично, формувати самостійні судження і думки, засвоювати демократичні навички і відносини.

Both historical education and teaching history in modern Ukraine are greatly influenced by social factors and the process of educational reform in general. Not only the aims and tasks, but also basic values, content and technologies of historical education are changing. The quality of education is determined to a great extent by history teachers' competencies and qualifications, and the ability to apply them in educational practice. Under modern circumstances of development of Ukrainian society the teachers of History bear great responsibility for the future of young Ukrainian citizens. In order to achieve progress in the process of modernization of historical education, new approaches to studying and teaching history are required, which would motivate students' critical thinking, their ability to express their own points of view and acquire democratic skills and relationship patterns.

Якісно новий етап розвитку українського суспільства, що виокремився у ході минулорічних президентських виборів, засвідчив важливу роль історії у справі виховання молодих громадян та консолідації грома-

дянського суспільства на міцному фундаменті демократичних цінностей. У сучасних умовах історична освіта покликана виробити нові принципи поведінки особистості й нові відносини між людиною і державою. Історичні